

Sygn. akt I ACa 415/19

I ACz 634/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 stycznia 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Elżbieta Borowska (spr.)
Sędziowie	:	SSA Jadwiga Chojnowska SSA Elżbieta Kuczyńska
Protokolant	:	Urszula Westfal

po rozpoznaniu w dniu 9 stycznia 2020 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **D. W.**

przeciwko **A. P.**

z udziałem **Prokuratora (...) w B.**

o ustalenie

na skutek apelacji powoda i zażalenia pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce

z dnia 31 grudnia 2018 r. sygn. akt I C 880/14

I. zmienia zaskarżony wyrok:

- a) **w pkt 2 w ten sposób, że stwierdza, że umowa pożyczki zawarta w dniu 6 kwietnia 2012 r. w formie aktu notarialnego sporządzonego przed notariuszem T. P. (1) w Kancelarii Notarialnej w K. za nr Rep. (...) pomiędzy powodem D. W. i pozwanym A. P. – jest nieważna;**
- b) **w pkt 3 w ten sposób, że zasądza od pozwanego na rzecz powoda 7.917,00 (siedem tysięcy dziewięćset siedemnaście i 00/100) zł tytułem zwrotu kosztów procesu;**
- c) **dodaje pkt 4 i nakazuje ściągnąć od pozwanego A. P. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Ostrołęce kwotę 33.365,04 (trzydzieści trzy tysiące trzysta sześćdziesiąt pięć i 04/100) zł tytułem brakujących kosztów sądowych;**

II. *oddala zażalenie pozwanego;*

III. *zasądza od pozwanego na rzecz powoda 4.050,00 (cztery tysiące pięćdziesiąt i 00/100) zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego i zażaleniowego.*

(...)

UZASADNIENIE

Powód D. W. w pozwie przeciwko A. P. wnosił o stwierdzenie, że umowa pożyczki oraz przewłaszczenia na zabezpieczenie zabudowanej domem mieszkalnym nieruchomości w Ł.(...) o powierzchni 3,48ha, dla której Sąd Rejonowy w Wyszkowie VIII Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w P. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) zawarta w formie aktu notarialnego w Kancelarii Notarialnej T. P. (2) w K., repertorium (...) z 6.04.2012r. jest nieważna jako niezgodna z prawem i zasadami współżycia społecznego. Wskazał, iż w 2012 r. znajdując się w ciężkiej sytuacji materialnej, obciążony długami, zaciągnął u pozwanego pożyczkę i zabezpieczył ją przez przewłaszczenie wskazanej w pozwie nieruchomości na rzecz pozwanego. Z pożyczki spłacił 18.000 zł. Pozwany domagał się spłaty reszty zadłużenia, doliczając kwoty przewyższające umówione odsetki. Wartość zabudowanej nieruchomości jest niewspółmiernie wyższa od wartości niespłaconej pożyczki. Pozwany wystawił ofertę jej sprzedaży za kwotę 350.000 zł. Według powoda wartość nieruchomości wynosi 500.000 zł.

Pozwany A. P. wnosił o oddalenie powództwa. Wskazał, iż celem pozwanego było wyłącznie zabezpieczenie swoich roszczeń, a nie uzyskanie własności nieruchomości. Wskazał, iż według jego oceny maksymalna wartość nieruchomości stanowi kwotę 300.000 zł. Wysokość zadłużenia rośnie z każdym dniem, nadal toczą się postępowania egzekucyjne co do tej nieruchomości, pozwany nabył ją w stanie obciążonym, ponosi odpowiedzialność z nieruchomości. Zadłużenie u komornika w sprawach powoda wynosi 18.090,47 zł.

Wyrokiem z dnia 31 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy w Ostrołęce ustalił, że umowa przeniesienia własności/przewłaszczenia na zabezpieczenie/ nieruchomości położonej we wsi Ł. gm. P., stanowiącej działkę o nr ew. (...) o powierzchni 3,48ha, dla której Sąd Rejonowy w Pułtusku prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...), zawarta w celu zabezpieczenia wykonania umowy pożyczki dnia 6 kwietnia 2012 roku w formie aktu notarialnego sporządzonego przed notariuszem T. P. (1) w Kancelarii Notarialnej w K. za nr Rep.(...) między powodem D. W. i pozwanym A. P. jest nieważna; oddalił powództwo w pozostałej części oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 5.178 zł tytułem zwrotu części kosztów postępowania.

Orzeczenie to zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i ocenę prawną.

W 2012 roku powód D. W. znajdował się w trudnej sytuacji finansowej związanej ze znacznym zadłużeniem, wynikającym z prowadzonej działalności gospodarczej. W stosunku do jego osoby prowadzone były postępowania komornicze, skierowane także do zamieszkiwanej przez powoda i jego rodziców nieruchomości stanowiącej własność powoda, położonej we wsi Ł. oznaczonej jako działka (...) o powierzchni 3,48 ha zabudowanej domem mieszkalnym i budynkami gospodarczymi, objętej księgą wieczystą KW nr (...) prowadzoną w Sądzie Rejonowym w Pułtusku / wówczas Wydział Zamiejscowy SR w Wyszkowie/. W dniu 6 kwietnia 2012 roku powód zawarł z pozwanym A. P. umowę w formie aktu notarialnego w Kancelarii Notarialnej T. P. (2) w K. repertorium (...). Mocą tej umowy A. P. udzielił D. W. pożyczki w kwocie 100.000 zł do dnia 6 października 2012 roku z odsetkami naliczonymi z góry w kwocie 3.000 zł. Pożyczka była wypłacona w ten sposób, że kwotę 64.943,49 zł powód odebrał w gotówce, co pokwitował, a pozostałą kwotę pozwany miał wpłacić najpóźniej do 12.04.2012 roku, według stanu zaległości na 12.04.2012 r. tytułem spłaty zobowiązania D. W. wobec Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Pułtusku W. J. względem wierzycieli powoda: (...) SA, małoletniej córki J. W. tytułem alimentów, (...) SA, L. - (...) G. N., C. S. sp. j.

W dacie zawarcia umowy dział III księgi wieczystej prowadzonej dla przewłaszczanej nieruchomości zawierał wpis wzmianki o egzekucji z nieruchomości prowadzonej na wniosek (...) SA oraz na wniosek L. - (...) G. N., C. S. sp. j.

Pozwany przełał na konto komornika kwotę 35.060 zł. Kwota ta została podzielona między wszystkich wierzycieli z aktualnych wówczas postępowań, według planu z dnia 17.04.2012 roku, częściowo zaspokajając długi.

Powód nie wywiązał w terminie ze spłaty pożyczki. Postanowieniem z dnia 30 stycznia 2013 roku akt notarialny został zaopatrzony w klauzulę wykonalności w zakresie obowiązku wydania nieruchomości postanowieniem Sądu Rejonowego w Wyszakowie V Zamiejscowy Wydział Cywilny w P. w sprawie V Co 173/13. Następnie pozwany wszczął postępowanie egzekucyjne w celu doprowadzenia do wydania nieruchomości.

Wartość nieruchomości w dacie zawarcia umowy przewłaszczenia wynosiła 382.006 zł. Pozwany oferował przedmiotową nieruchomość do sprzedaży ogłoszeniem internetowym w kwietniu 2014 roku za kwotę 300.000 zł.

Łączna suma zobowiązań powoda w postępowaniu egzekucyjnym na datę odpowiedzi na pozew wynosiła 18.090,47 zł, w tym co do wierzycieli, którzy kierowali starania o egzekucję z nieruchomości 17.797,27 zł.

W tak ustalonych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie zasługiwało na uwzględnienie częściowo, a mianowicie w zakresie żądania stwierdzenia nieważności czynności przewłaszczenia nieruchomości na zabezpieczenie umowy pożyczki.

W pierwszej kolejności Sąd, odwołując się do reprezentatywnych poglądów orzecznictwa sądowego przyjął, że powód ma interes prawny w dochodzeniu roszczeń, tak ustalenia nieważności umowy pożyczki, jak i czynności prawnej przewłaszczenia nieruchomości na zabezpieczenie na podstawie art.189 k.p.c. Tego rodzaju orzeczenie bowiem usunie stan niepewności co do sfery majątkowej powoda, wywrze wpływ na aktualnie prowadzone postępowanie egzekucyjne.

Przechodząc do oceny prawnej umowy przeniesienia własności nieruchomości na zabezpieczenie Sąd stwierdził, że postanowienia tej umowy kreują w istocie stan nadzabezpieczenia, wyrażający się w znacznej dysproporcji między wartością pożyczki, a wartością nieruchomości stanowiącej przedmiot przewłaszczenia. Powód pożyczył od pozwanego kwotę 100.000 zł w dniu 6 kwietnia 2012 roku i zobowiązał się do zwrotu tej kwoty powiększonej o kwotę 3.000 zł odsetek do dnia 6 października 2012 roku. Zabezpieczeniem pożyczki miało być przewłaszczenie nieruchomości o wartości szacunkowej w dacie zawarcia umowy wynoszącej 382.006 zł według opinii biegłego. Argumentacja strony pozwanej negująca wartość wskazaną w opinii biegłego stała w sprzeczności z oceną samego pozwanego, iż wartość przewłaszczonej nieruchomości, znacznie przewyższała wartość zabezpieczonej wierzytelności, a zaspokojenie z przedmiotu przewłaszczenia miało nastąpić bez czytelnego, poddającego się weryfikacji rozliczenia się z kontrahentem z nadwyżki wartości. Zdaniem Sądu taka postawa wierzyciela musi zostać oceniona, jako naganna z punktu widzenia zasad uczciwego obrotu, skoro zmierza do uzyskania nieusprawiedliwionych zysków kosztem dłużnika, który znajduje się w sytuacji ekonomicznej zmuszającej go do korzystania z pożyczki, przy wykorzystaniu zabezpieczenia rzeczowego w postaci zamieszkiwanego przez niego domu i nieruchomości gruntowej. W konsekwencji Sąd uznał, że zawarta umowa w sposób rażąco narusza interesy powoda, a tym samym jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, co pociąga za sobą jej nieważność w świetle art. 58 § 2 k.c.

Sąd nie znalazł natomiast podstaw do uwzględnienia powództwa w zakresie stwierdzenia nieważności umowy pożyczki. W pozwie nie wskazano, na czym nieważność ta miałaby się zasadzać. Strony zawarły umowę nazwaną, opisaną art. 720 k.c. Pożyczka jest umową konsensualną, polegającą na zgodnym oświadczeniu woli stron, przez którą dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego pożyczkę, określoną ilość pieniędzy (albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku), a biorący zobowiązuje się zwrócić taką samą ilość pieniędzy (albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości). Z powyższego wynika, że istotą zobowiązania wynikającego z umowy pożyczki jest przeniesienie własności przedmiotu pożyczki z pożyczkodawcy na pożyczkobiorcę i odwrotnie, tj. z pożyczkobiorcy na pożyczkodawcę w momencie zwrotu pożyczki.

W związku z powyższym Sąd wskazał, że wydanie rzeczy (pieniędzy) jest zdarzeniem będącym przejawem wykonania umowy pożyczki. O analizowanej ważności umowy decydują natomiast zgodne oświadczenia woli, sformułowane w sposób jednoznaczny, jasny i zrozumiały. Pozwany przeniósł na powoda własność 100.000 zł a powód zobowiązał się zwrócić opisaną kwotę w krótkim terminie dnia 6 października 2012 roku wraz z odsetkami w kwocie 3.000

zł. Słuchany w charakterze strony powód przyznał otrzymanie gotówką 60.000 zł, zanegował natomiast otrzymanie pozostałej kwoty pożyczki twierdząc, iż jej nie otrzymał i że w tej części miały być ukryte odsetki z tytułu udzielonej pożyczki. Zeznania powoda w tym zakresie nie znajdują potwierdzenia dowodowego. Przeciwnie - dokument k. 217 akt sprawy pochodzący od komornika stanowi, iż otrzymał on na konto kwotę 35.060 zł na poczet długów powoda i że kwota ta była następnie przedmiotem podziału w dniu 17 kwietnia 2012 roku. Tym samym zdaniem Sądu zeznania powoda w części dotyczącej faktycznie wypłaconej kwoty pożyczki budzą uzasadnione wątpliwości. Sąd zauważył przy tym, że przelane przez pozwanego na konto komornika pieniądze w kwocie 35.060 zł odpowiadają zasadniczo kwocie, którą według § 3 umowy miał pozwany wpłacić przelewem na konto komornika tytułem spłaty długów powoda. Z powyższego wynika, że spłata długów powoda została jedynie pod względem technicznym uproszczona. W żaden sposób nie poddaje to w wątpliwość faktu wydania przedmiotu pożyczki powodowi i dochowania istotnych dla tej umowy warunków. Nadto, wobec argumentacji pozwu i powoda odnośnie nie wydania całej sumy pożyczki, Sąd przypomniał, że zgodnie z art. 722 k.c. powodowi przysługiwało roszczenie o wydanie przedmiotu pożyczki. Służyło ono stronie w ciągu sześciu miesięcy od chwili, gdy przedmiot miał być wydany.

W ocenie Sądu nawet gdyby zostało wykazane twierdzenia powoda dotyczące „ukrytych” odsetek to zastrzeżenia nadmiernie wysokich odsetek kapitałowych w umowie pożyczki nie prowadzi wprost do przyjęcia, że umowa pożyczki jest nieważna (art. 58 § 2 k.c.). Czym innym jest wysokość zadłużenia pożyczkobiorcy kształtowana także poziomem stopy procentowej odsetek, a czym innym kwestia skuteczności prawnej umowy pożyczki. Tym bardziej podkreślana przez powoda cecha umowy pożyczki nie mogła powodować, bez wskazania dalszych istotnych okoliczności, jej nieważności (art. 58 § 1 k.c.).

O kosztach postępowania Sąd rozstrzygnął w oparciu o treść art. 100 k.p.c o treść § 6 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2009 poz. 1188 z późn. zm.). Powód poniósł koszty postępowania w postaci części opłaty od pozwu 500 zł oraz kosztów zastępstwa prawnego wg norm w kwocie 7.217 zł. Pozwany poniósł koszty zastępstwa prawnego w kwocie 7217 zł wg norm przepisanych. Łączne koszty w sprawie stanowią kwotę 14.934 zł. Powód wygrał sprawę w 0.83 części. Z rozliczenia wynika, iż winien ponieść koszty w wysokości 2539 zł, a ponieważ je poniósł jak wskazano w kwocie 7.717 zł, pozwany winien zwrócić mu kwotę 5.178 zł.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, który zaskarżając go w części oddalającej powództwo, zarzucił mu:

I. naruszenie przepisów prawa materialnego:

1) art. 58 § 1 i 2 k.c. poprzez błędną wykładnię, że umowa pożyczki, w której pozornie wpisano kwotę 100.000 zł jako pożyczaną kwotę, a w rzeczywistości wydano pożyczkobiorcy 60.000 zł, obciążając go obowiązkiem zwrotu po 6 miesiącach kwoty 103.000 zł, przez co pożyczkodawca uzyskiwał nieusprawiedliwione zyski kosztem dłużnika, który znajduje się w sytuacji ekonomicznej zmuszającej go do korzystania z pożyczki, nie naruszała zasad współzycia społecznego, gdy prawidłowa wykładnia prowadzi do wniosku, że tak ukształtowana umowa jest nieważna jako niezgodna z zasadami słuszności, sprawiedliwości, uczciwości obrotu, lojalności, ekwiwalentności świadczeń, jak również jako zmierzająca do obejścia prawa, w tym przepisów o odsetkach maksymalnych;

2) art. 83 § 1 k.c. poprzez niezastosowanie tego przepisu pomimo pozorności oświadczeń woli w zakwestionowanej umowie pożyczki o rzekomym pożyczeniu mu 100.000 zł, gdy w rzeczywistości wiedziały, że otrzymuje on tylko 60.000 zł;

II. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, a to art. 217 § 1, 2 i 3 k.p.c. oraz art. 227 k.c. poprzez bezpodstawne oddalenie jego wniosków dowodowych zawartych w piśmie z dnia 20 listopada 2018 r. o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków, zmierzających do wykazania, że suma wszystkich świadczeń udzielonych powodowi w ramach pożyczki była znacząco niższa niż wpisana w umowie;

III. błędy w ustaleniach faktycznych mające wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, w szczególności błędne przyjęcie, że uzyskał on od pozwanego z tytułu pożyczki łącznie sumę zbliżoną do 100.000 zł, gdy w rzeczywistości pozwany wypłacił na poczet jego długów i bezpośrednio gotówką mu do ręki łącznie kwotę nie przekraczającą 60.000 zł.

Wskazując na te zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez ustalenie, że zawarta w dniu 6 kwietnia 2012 r. aktem notarialnym sporządzonym w Kancelarii Notarialnej T. P. (2) w K. repertorium (...) umowa pożyczki na kwotę 100.000 zł pomiędzy pożyczkobiorcą D. W. a pożyczkodawcą A. P. jest nieważna. Domagał się również zasądzenia od pozwanego na jego rzecz kosztów procesu za II instancję.

Z kolei zażalenie na zawarte w powyższym wyroku postanowienie o kosztach procesu wniósł pozwany. Zarzucając mu naruszenie art. 100 i 102 k.p.c., art. 103 k.p.c., art. 328 § 2 w zw. z art. 361 k.p.c. oraz art. 109 w zw. z art. 224 i 225 k.p.c. i art. 214 § 1 w zw. z art. 379 pkt 4 k.p.c., wniósł o jego zmianę poprzez wzajemne zniesienie kosztów procesu pomiędzy stronami lub nie obciążanie go jakąkolwiek częścią kosztów postępowania. Domagał się także zasądzenia od powoda na jego rzecz kosztów postępowania. Jako ewentualny zgłosił wniosek o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda zasługiwała na uwzględnienie, natomiast zażalenie pozwanego było bezzasadne.

Sąd Okręgowy w oparciu o przeprowadzone dowody co do zasady poczynił w niniejszej sprawie prawidłowe ustalenia faktyczne. Ustalenia te – w przeważającej mierze bezsporne – Sąd odwoławczy aprobuje i przyjmuje za własne. Wadliwie jednakże Sąd I instancji ustalił najistotniejszą z punktu widzenia rozstrzygnięcia niniejszej sprawy okoliczność, a mianowicie, że doszło do wydania przez pozwanego powodowi kwoty 100.000 zł z tytułu udzielonej pożyczki, zarówno w gotówce jak i wpłat na konto komornika. W tym zakresie Sąd Apelacyjny podzielił zarzuty skarżącego.

Zauważyć należy, że powód kwestionując treść umowy pożyczki twierdził, że faktycznie nie otrzymał całej kwoty, która wynikała z tej umowy i którą pokwitował. Według niego kwota pożyczki zawierała ukryte prowizje dla pośredników, odsetki, jak również koszty notarialne, związane z zawartą umową. W ocenie powoda dawało to więc podstawę do stwierdzenia jej nieważności jako niezgodnej z zasadami współżycia społecznego, tj. nie odzwierciedlającej rzeczywistej transakcji, zawierającej ukryte odsetki w nadmiernej wysokości. Sąd I instancji – jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku – oddalając powództwo nie dał wiary tym twierdzeniom, wskazując że były one niekonsekwentne i nieprecyzyjne odnośnie faktów związanych z zawieraniem spornej umowy. Powołał się przy tym na dokument pochodzący od komornika, z którego wynika, że przelana została na jego konto przez pozwanego kwota 35.060 zł tytułem spłaty zobowiązań powoda. Tym samym przyjął, że kwota 100.000 zł pożyczki została faktycznie przez pozwanego udzielona powodowi.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższa ocena Sądu Okręgowego jest wadliwa. Jakkolwiek można się zgodzić, że zeznania powoda były dość chaotyczne, tym niemniej wynikało to jedynie z jego cech osobowości, problemów natury mentalnej, poziomu wykształcenia. Ułomności powoda nie mogły jednak rzutować na ocenę jego wiarygodności. Powód konsekwentnie bowiem w swoich zeznaniach przywoływał kwotę 60.000 zł, przy czym raz twierdził, że kwotę tę otrzymał „do ręki” (protokół rozprawy z dnia 17.12.2014 r. 00:19:10), a w innym miejscu, że w kwocie tej mieściły się środki przekazane przez pozwanego komornikowi (protokół rozprawy z dnia 19.12.2018 r. 00:13:10). Rozbieżność ta zdaniem Sądu Apelacyjnego nie mogła zadecydować o tym, aby odmówić ostatecznie przyniomu wiarygodności zeznaniom powoda. Zwrócić trzeba uwagę, że powód był konsekwentny w swoich zeznaniach co do charakteru udzielonej pożyczki i okoliczności jej zawarcia, twierdząc że wziął „szybki kredyt” w celu zaspokojenia swoich najpilniejszych zobowiązań, a osoby pośredniczące w tej transakcji wzięły za to prowizję. Podał przy tym kwotę tej prowizji (6.000 zł) oraz wskazał, że poniósł koszty notarialne w kwocie ponad 4.000 zł. Dopytywany przez Prokuratora na rozprawie w dniu 19.12.2018 r. wyjaśnił następnie bardziej szczegółowo sposób przeprowadzania transakcji, wskazując że uzyskał łącznie około 60.000 zł, a te 40.000 różnicy między kwotą 100.000 zł a 60.000 zł to

był koszt, który miał ponieść z tytułu tej umowy, tj. ukryty koszt prowizji pośredniczek, koszt odsetek i koszt zawarcia umowy przed notariuszem.

Stąd zdaniem Sądu Apelacyjnego zeznania powoda, że nie otrzymał takiej kwoty, jaką kwitował w gotówce podczas zawierania notarialnej umowy pożyczki, były wiarygodne. Tym bardziej, że zeznania te znajdowały oparcie w pozostałym materiale dowodowym, w tym w zeznaniach T. W. (matki powoda), która co prawda nie była bezpośrednim świadkiem zawierania umowy, ale miała kontakt i z pozwanym i z pośredniczkami, przez co znane były jej okoliczności zawarcia spornej umowy.

O wiarygodności zeznań powoda świadczą dodatkowo zasady logiki rachunkowej. Przyjęcie bowiem koncepcji odmiennej stałoby w sprzeczności z tymi zasadami, jako że jeśli doda się te kwoty, które wskazane zostały w umowie, tj. te, które powód pokwitował i które miał pozwany przekazać komornikowi to daje to w sumie kwotę nawet lekko wyższą od kwoty 100.000 zł. Ponadto otrzymana w wyniku takiego rachunku suma nie uwzględnia kosztów notarialnych, które niewątpliwie zostały poniesione przez powoda oraz kosztów prowizji, które powód miał opłacić pośredniczkom, a co powód konsekwentnie od początku podnosił.

Należy też zauważyć, że pozwany nie zakwestionował skutecznie zeznań powoda. Wezwany bowiem do osobistego stawienia na ostatniej rozprawie przed Sądem Okręgowym, nie stawiał się. Skutkowało to więc brakiem możliwości przeprowadzenia dowodu z jego zeznań (art. 302 §1 kpc). Pozwany nie odniósł się przy tym, nawet w drodze pisma procesowego, do zeznań powoda, które złożył on na tej rozprawie, a które to dotyczyły faktycznie przekazanych powodowi kwot. W efekcie w sprawie zaprezentowana została tylko wersja strony powodowej, która jawi się jako wiarygodna.

Mając zatem powyższe na względzie Sąd Apelacyjny uznał, że sformułowane przez powoda roszczenie dotyczące nieważności umowy pożyczki zasługiwało na ochronę. Umowa pożyczki została tak skonstruowana, że zawierała ukryte formy prowizji i odsetek, wobec czego jest umową nieważną w świetle art. 58 § 2 k.c. jako naruszająca zasady współzycia społecznego. Jest ona przy tym nieważna od początku (ex tunc) z mocy samego prawa. Zasady zaś, które zostały tą umową naruszone to ochrona osoby słabszej, nieporadnej, znajdującej się w trudnej sytuacji finansowej, której narzucone są nieekwiwalentne i nierówne warunki umowy. Nadto trzeba mieć na względzie, że zawarcie umowy było połączone z przewłaszczeniem na zabezpieczenie nieruchomości, która stanowiła centrum egzystencji zarówno samego powoda, jak i jego matki. Transakcja ta zagrażała więc interesowi ekonomicznemu i stabilizacji finansowej powoda, mogąc doprowadzić do utraty składnika majątku, w którym znajdowało się centrum życiowe rodziny powoda.

Końcowo podkreślić trzeba, że nawet dobrowolne czynności prawne zmierzające do ukształtowania położenia prawnego osób, które wyraziły na to zgodę w prawidłowo powziętym i wyrażonym oświadczeniu woli, nie mogą wywoływać skutków prawnych, które w niedopuszczalny sposób godziłyby w podstawowe wartości określone w porządku prawnym - przede wszystkim w przepisach Konstytucji RP (zwłaszcza art. 31 ust. 3 Konstytucji RP). Na straży tych wartości stoi system norm prawnych (zakazów i nakazów) i towarzyszących im sankcji. Na płaszczyźnie stosunków cywilnoprawnych istotną rolę w tym zakresie odgrywa także art. 58 k.c., który zapewnia, że normy ustawowe (ustawa) i pozaustawowe (zasady współzycia społecznego), a tym samym chronione przez nie wartości, nie będą naruszane przez zamierzone przez strony skutki czynności prawnej. Z art. 58 k.c. wynika wyraźnie, że stosunki cywilnoprawne, które czynność prawna ma kształtować, muszą pozostawać w zgodzie z prawem i zasadami współzycia społecznego. Przy czym pojęcie zasad współzycia społecznego należy odnosić do zrozumiałych obecnie takich pojęć jak "zasady słuszości", "zasady uczciwego obrotu", "lojalność", czy po prostu - wyznawane przez zdecydowaną większość społeczeństwa - "wartości chrześcijańskie" (por. Stanisław Rudnicki: Komentarz do kodeksu cywilnego, część ogólna, tom I, Lewis Nexis, Wydanie 8, s.250). Ponieważ w stanie faktycznym sprawy zasady te zostały naruszone - w sposób przedstawiony wyżej - Sąd Apelacyjny uwzględnił żądanie pozwu.

Wobec spełnienia przesłanek z art. 58 § 2 k.c. zbędnym było rozpoznawanie nieważności umowy w kontekście wskazanego w apelacji przepisu art. 83 § 1 k.c. Marginalnie należy jedynie wskazać, że pozorność została wykazana w sprawie tylko co do wysokości kwoty pożyczki. W świetle zaś orzecznictwa sądowego zaniżenie wartości przedmiotu

umowy nie może być uznane za taką wadę umowy, która powoduje jej nieważność (zob. np. wyrok SN z 13.04.2005 r., IV CSK 684/04, opubl. LEX nr 284205).

Dlatego na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uwzględnił powództwo w całości.

Konsekwencją zmiany orzeczenia co do istoty była też zmiana orzeczenia Sądu Okręgowego o kosztach procesu za postępowanie przed Sądem I instancji. W rezultacie Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok także i w ten sposób, że mając na względzie ostateczny wynik procesu oraz wysokość kosztów poniesionych przez strony przed Sądem I instancji, w oparciu o przepisy art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 7.917 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego, będącego adwokatem, ustalone w stawce minimalnej wynikającej z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t. j. z 2013 r., poz. 461) w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym w dacie wniesienia pozwu. Jednocześnie Sąd Apelacyjny w oparciu o przepisy art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 785) nakazał ściągnąć od pozwanego jako przegrywającego spór na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Ostrołęce kwotę 33.365,04 zł tytułem brakujących kosztów sądowych, na które to koszty złożyły się brakująca opłata od pozwu oraz wydatki związane z wydaniem opinii przez biegłego.

Powyższe powodowało bezzasadność zażalenia wniesionego przez pozwanego na koszty procesu orzeczone w wyroku Sądu I instancji, w którym to środkiem odwoławczym skarżący domagał się wzajemnego zniesienia kosztów. Należało zatem oddalić zażalenie pozwanego na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., o czym orzeczono w pkt II wyroku.

O kosztach postępowania apelacyjnego i zażaleniowego rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c. Apelacja okazała się zasadna, zażalenie bezzasadne, zaś wartość przedmiotu zaskarżenia wynosiła 100.000 zł. Powód był przy tym reprezentowany przez pełnomocnika będącego adwokatem. Stąd też od pozwanego na rzecz powoda tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej należało zasądzić kwotę 4.050 zł stanowiącą minimalną stawkę wynagrodzenia profesjonalnego pełnomocnika wynikającą z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

(...)